

2017-04-10

Vår ref 2017/042-114
Er ref N2017/00222/HL

Näringsdepartementet

Yttrande över SOU 2017:1 Slutbetänkande av Parlamentariska landsbygdskommittén – För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd

Regionförbundet i Kalmar län har valt att lyfta fram de förslag som vi anser vara av särskild vikt för landsbygden och/eller som ligger inom regionförbundets uppdrag med regional utveckling.

Regionförbundet i Kalmar län välkomnar att det har gjorts en omfattande genomgång av förutsättningarna för den svenska landsbygdens framtida utveckling. Parlamentariska landsbygdskommittén har i sitt betänkande fångat in ett stort antal frågeställningar och utmaningar för samhället och landsbygdens i synnerhet. Regionförbundet i Kalmar län välkomnar också ett ökat nationellt fokus på landsbygdens förutsättningar samtidigt som vi vill betona vikten av ett helhetsperspektiv inom det regionala utvecklingsarbetet.

Utgångspunkter för Regionförbundet i Kalmars synpunkter

Utgångspunkten för landsbygdsutveckling bör vara att ej dela på landsbygds- och regional tillväxtpolitik. Regionalt utvecklingsansvariga ska ansvara för landsbygdspolitiken som en integrerad del av den regionala utvecklingspolitiken, en regionalpolitisk plattform behövs för att göra politiska vägval.

Staten har i lagen om samverkansorgan i länen reglerat två uppdrag som de regionalt utvecklingsansvariga har:

- Ta fram och genomföra en regional utvecklingsstrategi
- Upprätta och fastställa länsplaner för transportinfrastruktur

Från 2019 kommer det i samtliga län vara landstinget som har riksdagens uppdrag att leda det regionala utvecklingsarbetet och inom detta utveckla en strategi för regionala utveckling på länsnivå. I förordningen om regionalt tillväxtarbete (2007:713) regleras tre delar; regionalt tillväxtarbete, regionala utvecklingsprogram och statliga myndigheters roll i det regionala tillväxtarbetet.

Trafikverket fick nyligen i sina direktiv från regeringen i uppdrag att hur den nationella planen påverkar sysselsättningen i helan landet. Insatserna ska förstärka sysselsättningen i hela landet med visst fokus på landsbygden samt bidra till större funktionella regioner till gagn för kompetensförsörjningen.

Beräkningsmodeller som används idag för att analysera nyttan av investeringsobjekt, Nyttonyvärdeskvoter är komplicerade beräkningsmodeller som i vissa delar baseras på prognoser. Dessa prognoser kan för landsbygdsregioner visa negativ utveckling. Detta i kombination med låga (jmf med storstadsregionerna) trafikrörelser ger dåliga siffror i beräkningen. Som det ser ut nu leder konkurrensen med objekt i storstadsregioner till att landsbygdens projekt har mycket svårt kvalificera sig för att komma med i åtgärdsplaneringen, eller tvingas till mindre, ofta billigare, lösningar.

Servicefrågor på landsbygden

Servicefrågorna på landsbygden är av mycket stor betydelse. Här lyfter utredningen fram ett antal centrala funktioner och förslag som regionförbundet ställer sig bakom till samtliga. Erfarenheter från Kalmar läns orter med ca 1000 invånare är särskilt utsatta och visar på en långvarig negativ demografisk och därmed ekonomisk utveckling. Dessa är därför viktiga att ta i särskilt beaktande.

Förslaget kring att inrätta en Landsbygdsdelegationen

Regionförbundets anser att Länsstyrelsen, inom ramen för sitt samordningsuppdrag, ska få i uppdrag att samordna de statliga myndigheternas verksamhet så att dessa i sin myndighetsutövning verkar för att uppfylla de av regering och riksdag beslutade landsbygdspolitiska målen.

Det blir då tydligt att det ligger inom ramen för Länsstyrelsens och myndigheternas ordinarie uppdrag och inte överlappar det regionala utvecklingsansvaret.

Det bör också framgå att andra statliga myndigheter ska få instruktion om att låta sig samordnads av Länsstyrelsen.

Förslaget att Jordbruksverket ska vara sammanhållande för landsbygdspolitiken på nationell nivå.

Landsbygdskommittén föreslår på flera ställen i förslaget att de statliga nationella myndigheterna ska ta ett extra ansvar för landsbygden. Ambitionen ser vi som mycket vällovlig.

Regionförbundet i Kalmar län anser att utgångspunkten för landsbygdsutveckling bör vara att ansvaret för landsbygds- och regional tillväxtpolitik bör vara samlat till en myndighet. Regionförbundet i Kalmar län avvisar dock förslaget att Jordbruksverket ska vara sammanhållet för landsbygdspolitiken på nationell nivå. Denna uppgift anser vi bör ligga på Tillväxtverket.

Samhällsplanering och bostadsbyggandet

Här föreslår utredarna ett antal åtgärder för att förenkla och därmed öka bostadsbyggandet på landsbygden. Man lyfter ett antal centrala frågeställningar bl.a. om möjligheten att bygga i attraktiva lägen samt förbättrade kreditvillkor vilket skulle bidra till att öka landsbygdens konkurrenskraft avsevärt. Inte minst de orter som kan erbjuda sjö- och strandnära lägen. Gällande kreditgivning är förslaget att regeringens ska utreda om lånegivning till boende på landsbygden underlättas genom införandet av särskilda landsbygdslån för byggande av egna hem, hyresrätter, ägarlägenheter samt kooperativa bostadsrätter. Det finns idag ett system för statliga kreditgarantier men används sällan. Utredarna vill att staten tittar på ett alternativt system till det befintliga. Regionförbundet ser det som mycket angeläget att hitta ett system för att möjliggöra en ökad nybyggnation på landsbygden.

Kommentarer och ställningstaganden till kommitténs förslag utifrån sakområden:

Kapitel 2 Näringsliv och företagande

Kommitténs utgångspunkt är att landsbygderna har värden (naturresurser som jordbruksmark, skog, vatten och ekosystemtjänster) som i allt högre grad kommer att efterfrågas i framtiden. Landsbygderna har också möjligheter till ökat förädlingsvärde jämfört med idag. I delbetänkandet konstateras att värden från landsbygdernas tillgångar och produktion ofta hamnar utanför den lokala ekonomin, utanför landsbygderna och ibland utanför Sverige och att detta resulterar i att värden inte återinvesteras eller ger avtryck i den lokala eller regionala köpkraften.

Yttrande: Detta konstaterande är enligt vår mening en mycket bra utgångspunkt för att ta sig an landsbygdens utmaningar. Dels sätter det fokus på att det finns stora värden i landsbygderna och i skärgården, dels att dessa värden – givet effektivare förutsättningar – skulle kunna utveckla landsbygden.

Kommitténs förslag att staten genom Almi tydligare ska beakta landsbygderna i sina insatser.

Yttrande: Detta förslag välkomnas av Regionförbundet i Kalmar län. Vidare vill vi peka på den bredd av näringar som ofta finns på landsbygden. Vi anser att det är viktigare att identifiera kunskapsområden där landsbygden har goda möjligheter att skapa tillväxt. Om samhället exempelvis tillför innovationsresurser för

naturbaserad upplevelseproduktion, landbaserad fiskodling eller autonoma virkestransporter har det sannolikt större möjligheter att skapa långsiktig nytta för landsbygden än om resurserna tillförs specifikt till vissa utpekade kommuner.

Kommitténs förslag: Ett genomgående tema i många av förslagen är ökad innovationsförmåga.

Yttrande: Regionförbundet ställer sig bakom förslaget att Vinnova har en viktig roll för forskning och utveckling av innovationssystem, samt tillgång till kapital och nätverk inom vissa områden. Dock vill vi i sammanhanget lyfta även andra delar i det innovationsfrämjande systemet som spelar en mer avgörande roll på regional och lokal nivå.

Kommitténs förslag: Kommittén utgår i sitt betänkande ifrån att banker spelar en viktig roll för företagens möjligheter att växa.

Yttrande: Mot bakgrund av att begreppet ”innovationer” ofta förknippas med hög risk och tidiga skeden är vår erfarenhet att banker ofta saknas i finansieringen av dessa tidiga skeden. Det är ju ett känt faktum att finansiering av innovationer i tidiga skeden är en stor utmaning just därför att bankerna inte är intresserade av den fasen. Definierar man innovationer som ett senare skede i företagets produkt- eller tjänsteutveckling ökar bankernas andel av finansieringen.

2.3.1 Tillgång till finansiellt kapital

Kommitténs förslag: I kapitel 2.3.1. belyses de faktorer som leder till ett ökat behov av finansiellt stöd i landsbygderna.

Yttrande: Det är vår erfarenhet att en sådan faktor utgörs av de problem i kreditgivningen som är förknippade med byggande av industrifastigheter, kontor, lagerbyggnader etc. kopplat till företagande. Dessa faktorer är identiska med de som diskuteras i avsnittet ”Förbättrade krediter för byggande av bostäder i landsbygderna”.

Ett viktigt finansiellt verktyg för innovation och utveckling på landsbygden är tillgång till strukturfonderna. Det är därför väsentligt att regeringen agerar för att hela Sveriges landsbygd ska få tillgång till utvecklingsmedel via strukturfonderna även i framtiden.

Kapitel 3 Digital kommunikation och transportinfrastruktur

3.2.1 Nationella mål och planer för politiken

Kommitténs förslag: att utöka länsstyrelsernas uppdrag så att det innefattar redovisning av landsbygdernas behov av underhåll och investering.

Yttrande: Att länsstyrelserna ges detta uppdrag riskerar att försvåra och fördyra framtagandet av det kunskapsunderlag som förslaget i grunden föreslår. Detta på

grund av att det i en majoritet av län inte är länsstyrelsen som ansvarar för länsplanen utan en region eller ett regionförbund. Regionförbundet ställer sig inte bakom förslaget. Förslaget bör istället ställas till respektive länsplaneupprättare.

Pengar för underhåll ingår inte i de regionala planerna. För att utreda detta behöver en översyn av hela planeringssystemet göras.

Idag sker kontinuerlig dialog och planering mellan länsplaneupprättare och Trafikverk och länsplaneupprättarna arbetar för att på ett allsidigt sätt beskriva transportsystemet. En redovisning av underhåll och investeringar är ett löpande arbete vilket inte kan lyftas vid en specifik tidpunkt. Det är då bättre att ge Trafikverket i uppdrag att bistå länsplaneupprättarna med det underlag som kan tänkas efterfrågas.

Kommitténs förslag att Trafikverket ska prioritera landsbygdsåtgärder i den regionala planen.

Yttrande: Förslaget riskerar att försvåra, förlänga och fördyra framtagandet av nationella och regionala planen. Det ligger inte heller inom Trafikverket ansvarsområdet att prioritera objekt i den regionala planen. Det fråntar länsplaneupprättarna dess politiska huvuduppgift att väga samman ett förslag till åtgärder som bäst passar länets utvecklingsambitioner. Ambitioner som baseras på de regionala utvecklingsstrategier som tas fram av alla regioner.

3.1 Hela landet ska kunna dra nytta av digitaliserings möjligheter

Kommitténs förslag: Att regeringen beslutar om ett nytt mål som innebär att alla i landet ska ha tillgång till digital infrastruktur med överföringskapacitet med minst 100 Mbit/s senast 2025.

Regeringen ser över förordningen om elektronisk kommunikation med huvudsyftet att avsevärt höja nivån för SOT.

Statens digitala infrastruktur samordnas i enlighet med förslagen i betänkandet Statens bredbandsinfrastruktur som resurs.

Att regeringen utreder hur digital infrastruktur kan organiseras som ett femte transportslag efter 2025.

Yttrande: Regionförbundet i Kalmar län instämmer i samtliga förslag och vi poängterar att genomförandet av dessa är av yttersta vikt för att Sverige som nation ska kunna hävda sig inom utvecklingen av digital infrastruktur och digitalisering.

3.1.1 Stora behov av bredbandsutbyggnad på landsbygden

Kommitténs förslag: Regeringen säkerställer tillgången till bredband för de hushåll och företag som står utan uppkoppling i samband med avveckling av kopparnät

Yttrande: Regionförbundet ställer sig bakom förslaget att regeringen ska säkra tillgången till bredband för de hushåll och företag som står utan uppkoppling i samband med avveckling av kopparnät.

3.1.2 Fullborda bredbandsutbyggnaden med innovationsupphandling till 2025

Kommittén föreslag: Att regeringen anslår 300 miljoner kronor årligen till Post- och telestyrelsen för att myndigheten ska kunna fördela medel till länsstyrelserna för att fullborda bredbandsutbyggnaden. Inom ramen för anslaget har även Post- och telestyrelsen möjlighet att upphandla bredband till hushåll och företag som saknar uppkoppling.

Yttrande: Regionförbundet i Kalmar län instämmer i förslaget. Vi ser dock gärna att beloppet blir större och att det förtydligas att årligen omfattar till minst år 2025.

Regionförbundet i Kalmar län instämmer med förslaget att Post- och telestyrelsen får meddela föreskrifter i form av riktlinjer för ett nationellt förfrågningsunderlag som till delar ska kunna anpassas till regionala utvecklingsstrategier, regionala bredbandsstrategier samt andra regionala förutsättningar men påpekar att det bör hanteras av den huvudman som har det regionala utvecklingsansvaret då det ligger väl i linje med de regionala bredbandskoordinatorernas uppdrag.

Kommitténs förslag: Jordbruksverket får i uppdrag att utforma bredbandsstödet inom landsbygdsprogrammet 2021–2027 så att länsstyrelserna tillsammans med regionalt utvecklingsansvariga och kommuner ska kunna upphandla bredband med hög överföringskapacitet.

Yttrande: Regionförbundet i Kalmar län instämmer i förslaget men vill påpeka att den framförda kritiken för utformningen av det nuvarande programmet bör beaktas. Det är av yttersta vikt att insatserna fokuseras för att främja bredbandsutveckling i icke kommersiellt gångbara områden och till stöd för förslaget om riktlinjer för nationellt förfrågningsunderlag.

Kommittén föreslag: En förändring av de regionala bredbandskoordinatorernas uppdrag under perioden 2020–2025. Under denna period ska koordinatörerna utgöra kontaktpunkter gentemot aktörerna som ingår en upphandling.

Yttrande: Regionförbundet i Kalmar län anser att det skall vara samma part som är kontaktpunkt gentemot aktörerna och den som genomför upphandlingen. Det bör vara den part som har det regionala utvecklingsansvaret. Det är av yttersta vikt att dessa upphandlingar både kan göras på central nivå för en hel region eller lokal nivå för respektive kommun. Vidare bör förtydligas att även statens digitala infrastruktur samordnas i enlighet med förslagen i betänkandet Statens bredbandsinfrastruktur som resurs (SOU 2016:1) som en del av innehållet i förslaget kring innovationsupphandling.

3.2.2 Insatser för ökad tillgänglighet

Kommitténs förslag: Regeringen förtydligar att planeringen av enskilda vägar ska behandlas i länstransportplanen

Yttrande: Förslaget tar inte hänsyn till hur planering av enskilda vägar ska fungera i relation till det statsbidrag som Trafikverket har idag eller vilken ytterligare information som behövs utöver den som Trafikverket redan idag samlar in. Att föreskriva att det ska ingå är att frånta länsplaneupprättarna dess politiska huvuduppgift att väga samman ett förslag till åtgärder som bäst passar länets utvecklingsambitioner.

Kommitténs förslag: Regeringen lägger fram förslag som underlättar samordningen av olika typer av persontransporter i landsbygden

Regeringen underlättar så att ideell och kostandsdelande samåkning blir tillåten på landsbygden

Yttrande: Kommitténs förslag är att underlätta ideell och kostnadsdelande samåkning genom att detta ska bli tillåten på landsbygden. Regionförbundet ställer sig bakom förslagen och vill tillägga att en sådan översyn borde vara av nationellt intresse då samåkning har potential att minska koldioxidutsläppen per capita.

Kapitel 4 Kompetensförsörjning

4.3 Utbildningscentra för högre utbildning

Kommitténs förslag: Att universitet och högskolor får i uppdrag att öka tillgängligheten till högre utbildning i hela landet.

Yttrande: Regionförbundet i Kalmar län ställer sig bakom ett sådant förslag.

Kommittén föreslår att regeringen säkerställer att det finns utbildningscentra för högre utbildning i FA regioner utan högskola/universitet och med få lärcentra. Förslaget innebär också att ett årligt statsbidrag införs för att landsbygderna ska kunna etablera utbildningscentra för högre utbildning.

Yttrande: Regionförbundet ställer sig bakom förslaget och vill förtydliga att förslaget statsbidrag även ska omfatta redan existerande utbildningscentra.

Vidare vill vi påpeka att när det gäller yrkesvux på gymnasial nivå och YH-utbildningar är det svårt för landsbygderna att konkurrera på samma villkor eftersom det numerära antalet av kompetens ofta gäller ett fåtal inom ett visst område. Här behövs naturligtvis ett regionalt samarbete, men också en förståelse för landsbygdernas speciella situation och behov. Regionförbundet anser att ett tydligare uppdrag kopplat till samordning av utbildning och kompetensförsörjning med fördel kan ingå i de kommande riktlinjerna för Kompetensplattformarbetet i regionen.

4.3.1 Kompetensplattformar som del av utbildningscentra

På regional nivå har de regionalt utvecklingsansvariga ett uppdrag att jobba med kompetensplattformar som verktyg för regionalt kompetensförsörjningsarbete. Tillväxtverket har i uppdrag att förstärka och vidare utveckla dessa plattformar och att ta fram riktlinjer för det framtida arbetet.

Kompetensplattformarna arbetar med analyser av rekryterings- och utbildningsbehov. Alla utbildningsaktörer kan ta del av den information som uppdateras kontinuerligt i samarbete med SCB och Reglab. Vi ser dock inte att det är motiverat att utse denna del av arbetet till ett huvudsyfte för plattformarbetet i regionen.

Kommitténs förslag innebär att i riktlinjerna utveckla kompetensplattformarna till att i *huvudsak* arbeta med att förse utbildningscentra med analyser av rekryterings- och utbildningsbehov i närområdet.

Yttrande: Regionförbundet avvisar kommitténs förslag att Kompetensplattformens *huvudsakliga uppdrag* ska vara att förse utbildningscentra med analyser. Regionförbundet menar att det ska vara en *del av* uppdraget.

Kapitel 5 Samhällsplanering och bostadsbyggande

5.1 Landsbygden i den kommunala översiktsplanen

Regionförbundet delar utredningens mening att det är väsentligt att landsbygdens förutsättningar beskrivs i kommunernas översiktsplaner. Kalmar läns 12 kommuner består alla i betydande omfattning av landsbygd. Vår bild av översiktsplanerna för länets kommuner är att landsbygdernas frågor vad gäller markanvändning är väl behandlade. Även utvecklingsfrågor som rör service, arbete och den byggda miljön på landsbygden diskuteras i kommunernas ÖP.

Kommittén föreslår att Boverket ska ges i uppdrag att utarbeta en vägledning för hur landsbygdens värde och utvecklingsmöjligheter ska redovisas i översiktsplaneringen. Landsbygder kan ha mycket olika förutsättningar. En vägledning för landsbygden måste ha ett öppet förhållningssätt i förhållande till olikheter i tid, rum och befolkning då det kan ge mycket olika utvecklingsmöjligheter.

Yttrande: Regionförbundet ställer sig bakom förslaget.

5.1.1 Riksintressen påverkar

Kommittén föreslår att regeringen tar initiativ till att begränsa och precisera riksintressenas areal med syfte att underlätta landsbygdens utveckling

Yttrande: Regionförbundet i Kalmar län har lämnat svar till regeringen på remissen ”Planering och beslut för hållbar utveckling – miljöbalkens

hushållningsbestämmelser” och finner att vi delar Landsbygdskommitténs syn på flera av de förslag som läggs fram.

5.1.2 Enklare att bygga i strandnära läge

Kommitténs föreslår att regeringen ska säkerställa att reformering av strandskyddsbestämmelserna i landsbygden får avsedda effekter.

Yttrande: Regionförbundet ställer sig bakom förslaget.

5.1.4 Översyn av vatten- och avloppslagstiftningen

Kommittén föreslår att regeringen för en översyn av va-lagstiftningen i syfte att underlätta bostadsbyggande och åtgärdandet av icke godkända avlopp på landsbygden.

Yttrande: Regionförbundet ställer sig bakom förslaget.

Kapitel 6 Kommersiell service, välfärdstjänster och kultur

Regionförbundet i Kalmar län instämmer i kommitténs analys och slutsatser vad gäller kommersiell service. Det är som kommittén konstaterar en förutsättning för att skapa miljöer där medborgare vill bo och driva företag. Kalmar län har förhållandevis goda förutsättningar med butiker och drivmedelstationer inom rimliga avstånd för de flesta invånarna i länet. Den kommersiella servicens aktörer är också viktiga för regionens starka besöksnäring. Regionförbundet gör också samma bedömning som kommittén, att ideell sektor spelar en viktig roll i den framtida servicen i samverkan med offentliga och privata aktörer. Det är viktigt att det ges förutsättningar för en sådan samverkan.

6.2.1 Statlig vägledning till kommunernas arbete med lokal serviceutveckling

Kommitténs förslag: Boverket ges i uppdrag att utarbeta en vägledning till kommunerna om hur serviceperspektivet kan tillföras den kommunala översiktsplaneringen.

Yttrande: Kommunerna spelar en mycket viktig roll i utvecklingen av kommersiell service. Regionförbundet instämmer i förslaget, men vill också peka på vikten av en samverkan mellan kommunerna, eftersom butiker och drivmedelstationer i landsbygdsområden ofta befinner sig nära kommungränser och har ett upptagningsområde som sträcker sig utanför kommunen.

6.4.2 Kommunernas förmåga att rekrytera personal bör stärkas

Kommitténs förslag: Kommuners förmåga att rekrytera personal bör stärkas.

Yttrande: Regionförbundet i Kalmar län delar denna uppfattning.

Kapitel 7 Statens närvaro i landsbygderna

En *utgångspunkt för kommitténs* samtliga förslag inom kapitel 7 är att staten måste bli mer närvarande i hela landet och att staten som arbetsgivare måste ta ett större ansvar för landsbygders utveckling.

Yttrande: Regionförbundet i Kalmar län delar denna uppfattning att staten ska vara närvarande i hela Sverige och ställer sig bakom samtliga förslag inom kapitel 7.

Kapitel 9 Civilsamhället utvecklar landsbygderna

I *utredningen konstateras* att det finns ett rikt föreningsliv på landsbygden som är av stort värde för en hållbar utveckling.

Yttrande: Regionförbundet delar uppfattningen om att olika föreningar utvecklar, driver och förvaltar lokal service och infrastruktur och att det behöver finnas en landsbygdspolitik som tar tillvara och underlättar detta.

9.3.1 Förslag om förstärkning, förnyring och förnyelse inom folkbildning

Kommitténs förslag: Att regeringen under en längre tidsperiod förstärker bidraget till studieförbundens verksamhet via Folkbildningsrådet.

Yttrande: Regionförbundet ställer sig bakom förslaget. Erfarenheter från tidigare förstärkningar av studieförbund och civilsamhället visar dock att ökade statliga stimulansmedel ofta får konsekvenser för kommunerna - lokaler och/eller personal. Ett ökat statligt bidrag till studieförbunden bör därför även täcka kommunens merkostnader till följd av de aktiviteter som sker.

9.3.2 Förslag om stärkt dialog och samverkan mellan det civila samhället och offentlig sektor

Kommitténs förslag: Lokalt ledd utveckling med leadermetoden tillämpas rikstäckande.

Yttrande: Regionförbundet ställer sig bakom förslaget.

Regionförbundet i Kalmar län

Ulf Nilsson
ordförande

Helena Nilsson
regiondirektör